This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

De homogene regeringen 1950-1954

Jean VAN HOUTTE,

Minister van Staat.

*

Sedert de Eerste Wereldoorlog waren in België altijd coalitieregeringen aan het bewind, gesteund door twee of meer partijen, omdat geen enkele politieke formatie over de volstrekte meerderheid beschikte in de Kamer van Volksvertegenwoordigers en in de Senaat.

De periode 1950-1954 was daarom een uitzondering in de recente Belgische parlementaire geschiedenis.

De verkiezingen van 4 juni 1950 schonken aan de toen nog unitaire Christelijke Volkspartij-Parti Social Chrétien (CVP-PSC) 108 zetels op 212 in de Kamer en 90 op 175 in de Senaat. Een jaar vroeger reeds, bij de verkiezingen van 26 juni 1949, had de CVP de volstrekte meerderheid behaald in de Senaat en bijna — op één zetel na — in de Kamer.

Deze stembusresultaten waren in niet geringe mate beïnvloed door de peripetieën van de zgn. « Koningskwestie ».

Zij stemden *grosso modo* overeen met die van de « informatieve » volksraadpleging van 12 maart 1950 over de terugkeer van koning Leopold III, en het is geen wonder dat de énige partij die steeds de onvoorwaardelijke terugkeer van de Vorst geëist had, de overwinnaar werd van vervroegde parlementsverkiezingen die noodzakelijk waren geworden door de onmogelijkheid een akkoord te bereiken onder de politieke partijen over de gevolgen te trekken uit de volksraadpleging.

De aldus ontstane volstrekte meerderheid steunde achtereenvolgens drie homogene regeringen : Duvieusart (8 juni - 11 augustus 1950), Pholien (16 augustus 1950 - 9 januari 1952), Van Houtte (15 januari 1952 - 12 april 1954).

De regering Duvieusart was van korte duur (twee maand) en haar ambtsperiode viel samen met de acuutste fase en de ontknoping van de Koningskrisis.

Het is niet de bedoeling in deze bijdrage uit te weiden over deze institutionele crisis, noch zelfs over de rol die de regering Duvieusart

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

daarin heeft gespeeld. Daarover werden reeds talrijke en belangrijke studiën gepubliceerd (1).

Het zal volstaan te herinneren aan enkele feiten.

Reeds op 20 juli 1950 liet de regering een motie goedstemmen door de Verenigde Kamers (2) waarbij vastgesteld werd dat, in uitvoering van de Wet van 18 juli 1945 nopens artikel 82 van de Grondwet, de onmogelijkheid tot regeren van de Koning een einde had genomen. Daarop keerde koning Leopold III in het land terug (22 juli).

Na enkele weken politieke agitatie kwam de ontknoping : overdracht, goedgekeurd bij de Wet van 10 augustus 1950, van de koninklijke prerogatieven aan prins Boudewijn als « Koninklijke Prins ». Deze overdracht ging gepaard met het ontslag van de regering Duvieusart.

Onder de volgende homogene regeringen begon een periode van geleidelijke en relatief snelle normalisering van 's lands grondwettelijke instellingen. Nog geen jaar na de aanstelling van de Koninklijke Prins, verklaarde koning Leopold III dat de voorwaarden voor de effectieve troonsbestijging van zijn zoon vervuld waren en ondertekende hij zijn troonsafstand (16 juli 1951), waarna koning Boudewijn de grondwettelijke eed aflegde (17 juli). Dit gebeurde zeer rustig en in 1953, bij zijn « Blijde Intreden » in de provinciehoofdsteden (ook de Waalse) werd de jonge vorst geestdriftig onthaald.

In het parlement zorgde de oppositie wel voor enkele discussies (bijv. bij de stemming van 's Konings civiele lijst) en interpellaties (bijv. op 12 februari 1952 over de afwezigheid van de Koning op de begrafenis van koning George V van Engeland) die nog herinnerden aan de atmosfeer van de Koningscrisis, maar ze waren eerder bedoeld als prikkelacties tegen de regering, die ze zonder veel moeite afsloeg.

Wel is als een nasleep van de Koningskwestie te beschouwen de malaise die duidelijk voelbaar werd in CVP-rangen (hoofdzakelijk aan Vlaamse kant) na de gebeurtenissen van juli-augustus 1950. De ontevredenheid keerde zich tegen de machteloosheid van de meerderheidspartij die haar wil niet had kunnen opleggen : zij legt grotendeels het ongunstig resultaat uit voor de CVP van de gemeenteverkiezing van 17 oktober 1952 en van de wetgevende verkiezing van 11 april 1954.

Zekere wisselingen van personen in de partijleiding, en zelfs in de regering, zijn ook uit te leggen, althans gedeeltelijk, door een zekere wrevel bij vele partijleden na de ontknoping van het Koningsvraagstuk.

---

(1) O.m. door Duvieusart zelf.
(2) Met een meerderheid van 198 op 387.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Het buitengewoon congres van de CVP op 23-24 september 1950 verkoos tot voorzitter Theo Lefèvre (3) ter vervanging van Francis van der Straten Waillet, die reeds op 19 augustus ontslag had genomen. Het besprak ook het verslag van een commissie in de schoot van de partij opgericht om de verantwoordelijkheid van de CVP-leiding te onderzoeken bij het verloop van de Koningscrisis. De besluiten waren nochtans, gelet op de misnoegdheid van vele partijleden, als zeer matig te beschouwen.

Intussen had de regering Duvieusart de plaats reeds geruimd voor een nieuwe homogene regering (16 augustus 1950). De ministeriële crisis had vijf dagen geduurd. Eerst hadden P.W. Segers en A.E. De Schrijver een informatieopdracht geweigerd. Van Zeeland, aangeduid als formateur, zorgde voor een verrassing : terwijl een equipe Van Zeeland-Segers werd verwacht (4), werd senator Pholien voorgedragen als eerste minister. Ook een aantal CVP-prominenten, die ministerposten hadden bekleed in verscheidene regeringen, en laatst nog in het kabinet Duvieusart, verdwenen uit het nieuw ministerie (5).

Deze tweede homogene regering bleef aan het bewind tot januari 1952. Haar vervanging op 15 januari door een derde homogene regering (Van Houtte) is eerder te beschouwen als het gevolg van interne aangelegenheden van de meerderheidspartij. Haar samenstelling was niet zeer verschillend van die van de vorige regering (6). Zij bleef twee jaar en drie maand in functie, nl. tot na de parlementsverkiezing van 1954.

*
* *

Na deze chronologie van de gebeurtenissen in 1950-1952 zal het nu mogelijk zijn het beleid van de homogene CVP regeringen te resumeren op buitenlands en binnenlands terrein.

Reeds in de korte ambtsperiode van de regering Duvieusart hadden zich twee uiterst belangrijke feiten voorgedaan, waarvan de aandacht van de openbare opinie enigszins was afgeleid geworden door het drama dat zich op het vlak van de binnenlandse politiek afspeelde, maar die

---

(3) Die partijvoorzitter bleef gedurende de periode van de homogene regeringen, de oppositieperiode van 1954-1958 en de tijd van de CVP-liberale coalitie van 1958-1961.

(4) L. KIEBOOMS, De belangrijkste gebeurtenissen 1945-1955, *Tijdschrift voor Politiek*, speciaal nummer : december 1955, blz. 687.

(5) Duvieusart zelf, Carton de Wiart, De Vleeschouwer, Orban, Eyskens, Moreau de Melen en Wigny.

(6) Verdwenen uit het kabinet : Brasseur, De Boodt, en (na september 1952) Pholien. Nieuwe ministers waren : staatsminister A.E. Janssen (Financiën), oud-premier Duvieusart (Economische Zaken) en du Bus de Warnaffe (Justitie, na 13 december 1952).

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

beslissend waren voor de Belgische buitenlandse politiek : het begin van de oorlog in Korea (23 juni 1950) en de opening van de zeslandenconferentie over het plan Schumann (20 juni 1950).

De internationale Koreacrisis (7), die slechts met de wapenstilstand van 26 juli 1953 een einde nam, bespoedigde de herbewapening van de landen verenigd in het Noord-Atlantisch Verdrag. De regering besliste in 1951 de algemene dienstplicht te brengen op 24 maand, reeds einde augustus 1952 herleid tot 21 maand. De effectieven van het leger moesten, overeenkomstig de verbintenissen aangegaan in het kader van de Westerse verdediging, gebracht worden van 69.000 man in 1950 tot 163.000 man in 1953. Een belangrijke stijging van de militaire uitgaven was eveneens onvermijdelijk. De uiteraard niet populaire militaire maatregelen waren een van de oorzaken van het voor de CVP ongunstig resultaat van de verkiezingen van 1952 en 1954.

De periode van de homogene CVP regeringen viel samen met een tijd van grote activiteit op het gebied van de Europese eenmaking.

Na onderhandelingen die negen maand hadden geduurd, werd het verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) te Parijs gesloten op 18 april 1951 tussen de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk, Italië en de drie Beneluxlanden. Het werd op 5 februari 1952 goedgekeurd door de Senaat met een meerderheid van 102 (CVP en een deel van de oppositie, hoofdzakelijk liberalen) tegen 4. Er waren 58 onthoudingen (waaronder 56 van socialisten). De Hoge Autoriteiten van de EGKS trad in functie op 10 augustus 1952 (8).

Met de ratificatie van het verdrag tot oprichting van een « Europese Defensiegemeenschap » (EDG) verliep het minder vlot. Wel werd het verdrag op 27 mei 1952 ondertekend om een op supra-nationale leest geschoeide « Europese Politieke Gemeenschap » en « Europese Defensiegemeenschap » op te richten, met een ruime meerderheid goedgekeurd door de Kamer (26 november 1953) en door de Senaat (12 maart 1954). Maar de regering oordeelde, op grond van het op haar verzoek verstrekt advies van hoogleraren in het publiek recht van vier universiteiten (9), dat het EDG-verdrag een inkrimping includeerde van België's souvereiniteit en dat bijgevolg de Grondwet moest herzien worden. Zij diende dan ook een wetsontwerp tot grondwetsherziening in, dat reeds op 28 oktober 1953 door de Kamer werd aanvaard. Doordat de verklaring tot grond-

(7) België zond einde 1950 in Korea een vrijwilligersdetachement van 1.000 man, dat tot het einde van de oorlog aan de vijandelijkheden deelnam.

(8) Het eerste Belgisch lid van de Hoge Autoriteit was Albert Coppé, die daartoe ontslag nam als Minister van Wederopbouw in de regering Van Houtte.

(9) Prof. Dor, Ganshof van der Meersch, De Visscher en Mast. Advies gepubliceerd in Parlementair Document, Kamer van Volksvertegenwoordigers, Zittijd, 1952-1953, nr 696.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

wetsherziening in het Staatsblad van 14 maart 1954 verscheen, waren Kamer en Senaat van rechtswege ontbonden en moesten nieuwe verkiezingen plaats vinden binnen de veertig dagen. Wat dan ook geschiedde op 11 april 1954.

Zodat het wel is om, met stipte naleving van de Grondwet, de toetreding van België tot een supranationaal organisme (10) mogelijk te maken dat de normale duur van de legislatuur, die in juni 1954 moest eindigen, met twee maand werd ingekort.

***

De algemene economische evolutie werd, bij het begin van de periode van de homogene regeringen, gunstig beïnvloed door de internationale *boom* die volgde op het uitbreken van de oorlog in Korea.

Het indexcijfer van de industriële produktie steeg van 113 in 1950 tot 130 in 1951. Een stijgende tendens was merkbaar in de groothandelsprijzen, alsook recordcijfers in de exporthandel (11 miljard maandelijkse uitvoer in 1951 tegen 6,9 in 1950). Het daggemiddelde van de werklozen daalde van 223.500 in 1950 (234.900 in 1949) tot 206.500 in 1951. Wij onderlijnen verder de terugslag van deze gestegen economische activiteit op de belastingontvangsten en op de begrotingsresultaten.

De invloed van de Korea*boom* was maar tijdelijk, en een conjunctuurverzwakking, die duurde tot 1954, deed zich voor. De industriële produktie zakte van index 130 in 1951 tot 127 in 1952 en 1953, maar steeg weerom tot 135 in 1954. Het aantal werklozen (206.500 in 1951) bereikte 246.500 in 1952, maar was tot 224.800 verminderd in 1954.

Merkwaardig is de evolutie van de kleinhandelsprijzen, waarvan de index, na van 377 tot 413 te zijn gestegen van 1950 tot 1951, zo goed als onveranderd bleef (416 in 1952, 415 in 1953), met nog een lichte opwaartse beweging in 1954 (423). Dit wijst op het behoud van de koopkracht van de frank, die des te merkwaardiger is dat, in dezelfde periode (1950-1954) de gemiddelde uurlonen in België stegen van 421 tot 507 (11).

***

De homogene CVP regeringen voerden een streng orthodoxe politiek, zeer bezorgd om de gezondheid van de financiën, de stabiliteit van de

---

(10) Dat trouwens nooit het licht zag, tengevolge van de weigering van de Franse Assemblée Nationale het verdrag goed te keuren, op 30 augustus 1954.

(11) De cijfers over index van prijzen, industriële produktie, gemiddelde lonen, export en werkloosheid zijn ontleend aan de tabellen gepubliceerd als bijlagen bij de studie van G. EYSKENS, De economische en financiële politiek, in *Tijdschrift voor Politiek*, speciaal nummer, december 1955, blz. 551.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

munt en het bedwingen binnen redelijke perken van de stijging van de openbare schuld.

De begrotingsresultaten voor 1950, en vooral voor 1951, waren bijzonder gunstig. De gewone begroting werd afgesloten met een boni van 394 miljoen F in 1950, en van 9.934 miljoen F in 1951 (12). Zij waren hoofdzakelijk het gevolg van de verbetering van de economische activiteit en de daaruit vloeiende stijging van de belastingontvangsten. Zij lieten de Minister van Financiën toe de uitgaven van de buitengewone begroting volledig te dekken met het batig saldo van de gewone begroting en geen enkele lening uit te schrijven gedurende 18 maand. Daaruit volgde de vermindering van de openbare schuld in 1950 (13) en haar relatief lichte stijging in 1951 (14).

Vanaf het begrotingsjaar 1952 hernamen de rijksuitgaven een opwaartse beweging als gevolg van de aangegane militaire verplichtingen en van de verhoogde financiële tussenkomst van de Staat in sociale zaken en voor het onderwijs.

De Minister van Financiën waakte bijzonder streng over het correct imputeren op de gewone begroting van uitgaven die men al te gemakkelijk voor investeringen wil laten doorgaan, wanneer zij het niet zijn, enkel om ze met ontleende gelden te financieren via de buitengewone begroting (15). Zo verzette hij zich met succes tegen de dekking door leningen van de uitgaven veroorzaakt door de overstromingen van 1 februari 1953. Zo liet hij ook de Wet van 26 juli 1952 stemmen, waarbij een aanvullende belasting van 1 frank per liter benzine werd ingevoerd tot dekking van een deel van de uitgaven (o.a. militaire) van de buitengewone begroting

De gewone begroting steeg, om de hiervoren reeds vermelde oorzaken, van 63 miljard F in 1950 en 66,7 in 1951, tot respectievelijk 76,4 miljard F in 1952, 77,3 in 1953 en 79,5 in 1954 (te vergelijken met een stijging van het nationaal inkomen van 270 miljard in 1950 tot 330 miljard in 1954). Zij sloot nog, na het reeds vermeld ongewoon gunstig resultaat

---

(12) Algemene toelichting op de begroting 1954, blz. 9 en 10. Het traditioneel onderscheid tussen de « gewone » begroting (t.t.z. de begroting van lopende uitgaven en ontvangsten van de Staat) en « buitengewone » begroting (t.t.z. de begroting van niet-courante, in principe investeringsuitgaven, die door niet-courante ontvangsten, hoofdzakelijk leningen, mogen worden gedekt) werd afgeschaft in 1975.

(13) Met 3.725 miljoen frank. Een vermindering van de openbare schuld heeft zich, behalve in 1950, nooit voorgedaan sinds de Tweede Wereldoorlog. Bron : Verslag Grootjans in de Kamer der Volksvertegenwoordigers over de rijksmiddelenbegroting 1957, blz. 25.

(14) Met 5.863 miljoen frank. Zelfde bron.

(15) Men weet dat een van de grote verdiensten van de zgn. « Eenheidswet » van 14 februari 1961 is geweest een aantal uitgaven, waaraan abusievelijk de naam van investeringsuitgaven was gegeven geworden, te brengen op de gewone begroting, waar ze in werkelijkheid behoorden.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

van 1951, met een boni van 1,2 miljard F in 1952, gevolgd door een mali van 500 miljoen in 1953 en van 3,6 miljard F in 1954.

De cijfers voor de buitengewone begroting gingen eerst gevoelig naar omhoog (hoofdzakelijk tengevolge van de militaire uitgaven): 14,9 miljard F in 1950, 14,5 in 1951, 21,5 in 1952, met daarna een dalende *trend* in 1953 (19,3) en in 1954 (17,7).

Na de vermindering van de openbare schuld in 1950, kwam een stijging (254,6 miljard) in 1952 en volgende jaren (tot 276,2 miljard in 1953 en 297,9 miljard in 1954). Maar dit groeiritme was zeker niet zorgwekkend vergeleken bij de explosie van de schuld vooral na 1975 (16). Om de evolutie van de openbare schuld in de periode 1950-1954 et beoordelen moet ook rekening gehouden worden met de geleidelijke afbouw van de binnenlandse vlottende schuld en de verlenging van de looptijd van de geëmitteerde leningen (18 à 20 jaar), voor aflossing waarvan kredieten waren voorzien in de gewone begroting (17). Zij ging gepaard met een progressieve vermindering van de reële rente (5,25 %, 5,08 % tot 4,869 % medio 1953) (18). De marge van de voorschotten van de Nationale Bank aan de Staat, die in 1949 op 10 miljard F was vastgesteld geworden, bleef gedurende de overschouwde periode onveranderd.

Een financieel probleem dat onder de homogene regeringen werd opgelost — en wel het omgekeerde is van het probleem van de openbare schuld — was dat van de terugvordering van de opgehoopte schuldvorderingen van België in het kader van de Europese Betalingsunie.

Herinneren wij eraan dat de Europese Betalingsunie (EBU) was opgericht geworden in 1950 als een soort compensatiekamer, gesteund door de Verenigde Staten in het raam van het Marshallplan, om door onderlinge kredietverlening tussen de partnerlanden de internationale handel te bevorderen in afwachting van het later herstel van de muntconvertibiliteit. Het mechanisme werkte vlot — en was ook voor de exporthandel van de Belgisch-Luxemburgse Economische Unie zeer voordelig — omdat de debiteurlanden hun schulden slechts gedeeltelijk in goud moesten voldoen en de crediteurlanden (waaronder België) zich verbonden hadden krediet te verlenen. De regering en de openbare opinie waren evenwel bezorgd om het volume van de in het kader van

---

(16) De schuld steeg van 928,4 miljard frank in 1974 tot 1.956,8 miljard frank in 1980, VAN ROMPUY en VLEMINCKX, De staatsschuld in België 1950-1980, *Documentatieblad Ministerie van Financiën*, januari, februari, maart 1983, blz. 5 e.v., tabel Ia.

(17) Aan deze gezonde praktijk is een einde gekomen in 1975.

(18) Zie mijn bijdrage : Albert Edouard Janssen après la seconde guerre mondiale, in : « Albert Edouard Janssen raconté par ses amis », blz. 192-193.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

de EBU toegestane kredieten (17,66 miljard F einde 1951) en de solvabiliteit van de schuldenaren.

Het is een van de grote verdiensten van de Minister van Financiën Albert Edouard Janssen dat hij erin slaagde gedeeltelijke terugbetaling van het Belgisch krediet op de EBU te bekomen in het akkoord van Parijs van 30 juni 1952 en de financiering van het saldo door de Nationale Bank (19).

Op het gebied van de fiscaliteit valt, voor de periode van de homogene regeringen, vooral te vermelden de Wet van 8 maart 1951 die een groot aantal wijzigingen bracht aan de Samengeschakelde Wetten op de inkomstenbelastingen die later, bij de fiscale hervorming van 1962, werden behouden in het Wetboek van de Inkomstenbelastingen en nu nog van kracht zijn. De voornaamste zijn het stelsel van de belastingvermindering *pro rata* van de personen ten laste van de belastingplichtige, de toepassing van een zelfde barema voor de bedrijfsbelasting (nu personenbelasting) op de lonen en op de winsten van de zelfstandigen, de invoering van een stelsel van voorafbetaligen op de belasting ten laste van ondernemingen en beoefenaars van vrije beroepen.

*
* *

Op sociaal gebied zijn volgende punten te vermelden uit de periode van de homogene regeringen.

Ten eerste de zaak « van de vijftig centiemen ». Zij begon met een zekere agitatie rond de verhoging van de broodprijs (1 september 1951) in het kader van de geleidelijke opheffing van de na-oorlogse subsidiëringspolitiek. Deze maatregel gaf aanleiding tot een bedreiging van staking vanwege de vakbonden (ook de christelijke), die leidde tot de bijeenroeping door de Minister van Sociale Voorzorg van de Nationale Paritaire Commissie waarop (20 oktober 1951) aan de Schatkist (zonder raadpleging van het parlement) nieuwe lasten werden opgelegd, o.m. door een tijdelijke (nl. voor zes maand) financiële tussenkomst (50 centiemen per uur) van een besloten loonsverhoging. De misnoegdheid bij de CVP meerderheid over deze beslissing (alsook over het feit dat, steeds in dezelfde paritaire commissie, op 10 oktober 1951, de verlenging van de Huishuurwet werd beloofd zonder voorafgaande raadpleging van de CVP parlementsfracties) was een van de oorzaken van een malaise in de meerderheid die leidde tot de vervanging, enkele maanden later, van de regering Pholien door de regering Van Houtte. Deze laatste slaagde erin, wanneer de in het akkoord van 20 oktober 1951 voorziene periode

(19) Mijn aangehaalde studie, blz. 183-187.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

van zes maand ten einde liep, elke staatstussenkomst in de financiering van de lonen van de privésector uit te sluiten, terwijl een akkoord niettemin bereikt werd (6 mei 1952) tussen vakbonden en patronaat.

Ten tweede dient vermeld dat, wanneer de homogene regeringen werkten aan de verdere opbouw van het stelsel van de sociale zekerheid, waarvan de grondvesten onmiddellijk na de bevrijding in 1944 waren gelegd geworden, zij op ernstige moeilijkheden stuitten voor de uitbreiding van het stelsel tot de zelfstandigen. Zij slaagden er niet in het door haar ingediend wetsontwerp tot oprichting van een pensioenstelsel voor de middenstand te doen goedstemmen in het parlement (28 januari 1954).

*
* *

Vier jaar lang hadden de homogene CVP regeringen te kampen met een talrijke en strijdlustige oppositie. Maar die oppositie zelf was niet over alle problemen homogeen. Over kwesties zoals de reeds besproken verlenging van de militaire dienstplicht waren de houding van socialisten, communisten en liberalen uiteraard verschillend. En wij mochten ook reeds vaststellen dat — mede door de invloed van personaliteiten zoals P.H. Spaak — de meningsverschillen niet zeer groot waren tussen oppositie en meerderheid, bijv. bij de goedkeuring door het parlement van het verdrag houdende oprichting van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.

Wij zullen het laatste deel van onze studie wijden aan twee vragen waarop de oppositie van socialisten, communisten en liberalen gedurende de hele legislatuur 1950-1954 geconcentreerd is geweest: de nasleep van de naoorlogse repressie en de onderwijspolitiek van de CVP.

Eerst de repressie.

Onder de regering Pholien had de toenmalige Minister van Justitie, Moyersoen (20), heel wat verwezenlijkt in de richting van een geleidelijke liquidatie van het vraagstuk van de repressie, die in de eerste jaren na de bevrijding bijzonder hard was geweest. Hij had het systeem van de voorwaardelijke invrijheidstelling op grote schaal toegepast, zodat het aantal gedetineerden wegens collaboratiemisdrijven van 4.200 in augustus 1950 gedaald was tot circa 1500 in december 1951. Tevens werd door de minister definitief een einde gesteld aan de uitvoering van de doodstraf die voortaan, zoals voor veroordeelden van het gemeen recht, systematisch zou omgezet worden in een levenslange, of zelfs tijdelijke vrijheidsstraf.

---

(20) Die zijn portefeuille, in de regering Van Houtte (15 januari 1952), wisselde met die van Minister van Binnenlandse Zaken.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Dergelijke politiek moest vanzelfsprekend gevoerd worden met voorzichtigheid en zin voor nuances, in een tijd waarin de herinneringen aan de bezettingsjaren nog zeer levendig waren, zowel in Vlaanderen als in Wallonië. Er moest ten andere rekening gehouden worden met de invloed die uitging van diverse « waakzaamheidscomités » (21) op de openbare opinie, ook in regeringsgezinde middens.

Het meest bekende incident is dat waarvan de vroegere eerste minister Pholien, Minister van Justitie geworden in de regering Van Houtte, het politiek slachtoffer werd in 1952. De simultane genadeverlening aan de ter dood veroordeelde beul van Breendonk, De Bodt, en voorlopige invrijheidstelling van Van Coppenolle, bevelhebber van de Rijkswacht onder de bezetting, lokte felle reacties uit van het verzet, van de oppositiepartijen en zelfs van de Waalse vleugel van de CVP. Dit leidde tot het ontslag van de Minister van Justitie op 1 september 1952 (22).

Niet alleen de mildering van de strafrechtelijke gevolgen van de repressie botste op het hevig verzet van de oppositiepartijen, maar ook elke maatregel tot herziening van de administratieve en politieke epuratie.

Een wetsontwerp was ingediend geworden door de Minister van Justitie op 8 maart 1951 tot wijziging van het bij besluitwet (te Londen) op 6 mei 1944 in het Strafwetboek ingelaste artikel 123 sexies, op grond waarvan 75.601 personen waren beroofd geweest van een groot aantal persoonlijke rechten (waaronder het kiesrecht) (23). Het ontwerp was nog hangend voor de Kamer der Volksvertegenwoordigers op het einde van de legislatuur in 1954.

Hetzelfde lot was in de Senaat beschoren geworden aan het wetsvoorstel van volksvertegenwoordiger De Gryse, reeds ingediend, voor de eerste maal, op 9 maart 1949 ten tijde van de socialistische-CVP regering Spaak-Eyskens, dat hoofdzakelijk strekte tot egalisering van de aan de economische collaborateurs opgelegde schadevergoedingen jegens de Staat. Het werd na een bewogen debat goedgestemd in de Kamer op 22 juli 1952, maar was het nog niet in de Senaat in april 1954.

Volledigheidshalve zouden wij nog kunnen vermelden, omdat zij verband houden met zekere gevolgen van de atmosfeer in de naoorlogse epuratieperiode, de interpellaties over de mysterieuse dynamitering van de IJzertoren en het falen van het daaropvolgend gerechtelijk onderzoek. Maar in deze zaak ondervond de Minister van Justitie zeker evenveel last van bepaalde partijgenoten als van de oppositie.

---

(21) Bijv. het « Comité voor Beroep op het Land » in 1952.

(22) Vervangen door senator L. Lagae, die zelf wegens gezondheidsredenen ontslag nam en de plaats ruimde op 12 december 1952 voor volksvertegenwoordiger Ch. du Bus de Warnaffe.

(23) Parlementaire Handelingen, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Buitengewone Zittijd 1961, 28 juni 1961, blz. 6.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

Wat betreft het tweede punt — de onderwijspolitiek — waarop de oppositie geconcentreerd was gedurende de periode van de homogene regeringen, was de tegenstelling tussen de CVP-meerderheid en alle andere partijen radicaal.

Het ging om een probleem waarvoor de katholieken een oplossing verwachtten van de homogene CVP regering. Hoofdzakelijk ging het om de feitelijke mogelijkheid voor minderbemiddelde ouders om te kiezen tussen het nagenoeg gratis officieel onderwijs en het weinig of niet gesubsidieerd vrij katholiek onderwijs, dat schoolgeld moest vragen om te kunnen bestaan.

Tegen de plannen van minister Harmel — de eerste katholieke Minister van Openbaar Onderwijs sinds 1918 —, die een ruime subsidiëring van het vrij onderwijs voorzagen, kwam een gemeenschappelijk front tot stand van socialisten, liberalen en communisten. De meerderheid van de CVP in de Kamer der Volksvertegenwoordigers was slechts van 2 stemmen, en de oppositie lokte menig incident uit om de stemming van de begroting van onderwijs of van maatregelen, die volgens haar te zeer in het voordeel waren van de vrije scholen, te bemoeilijken.

Van de 14 wetsontwerpen die minister Harmel, na twee jaar voorbereiding, bij de wetgevende kamers neerlegde waren de belangrijkste :

1. De nieuwe Organieke Wet van het middelbaar onderwijs (W. 17 december 1952) waardoor het vrij onderwijs een aanzienlijke subsidiëring ontving op basis van het aantal leerlingen ; het lekenpersoneel met gelijk diploma zou door de instellingen betaald worden op dezelfde basis als het personeel van de rijksscholen (24) en vrijstelling of vermindering van schoolgeld zou verleend worden aan minder gegoede ouders.

2. De Organieke Wet van het normaal onderwijs (W. 23 juli 1952) en de Organieke Wet van het technisch onderwijs (W. 29 juli 1953) die een subsidiëring van de vrije scholen voorzagen op analoge wijze als voor het middelbaar onderwijs.

3. De Wet van 22 juni 1953 houdende vervanging, ten voordele van het rijksonderwijs, van het in 1937 opgerichte Fonds Vanderpoorten voor de bouw van middelbare rijksscholen door een Fonds voor het Bouwen van School- en Universiteitsgebouwen van de Staat.

4. De Wet van 28 april 1953 waarbij een grotere autonomie verleend werd aan de rijksuniversiteiten Gent en Luik. Alleen deze wet, onder de onderwijswetten van minister Harmel, overleefde de val van de homogene regering in 1954.

---

(24) De geestelijke leerkrachten zouden 50 % der wedden ontvangen.

This article from Res Publica is published by Eleven international publishing and made available to anonieme bezoeker

5. De Wet van 17 december 1952 tot oprichting van « Gemengde Commissies » samengesteld op paritaire basis uit vertegenwoordigers van het rijks- en van het vrij onderwijs, die de minister zouden adviseren over de leerprogramma's en over de aanvragen tot oprichting van rijksscholen en tot erkenning van vrije scholen. Deze oprichting van gemengde commissies, waardoor minister Harmel hoopte de schoolvrede te kunnen vestigen, werd door de eendrachtige oppositie het meest aangevallen, omdat zij, volgens haar, een inmenging toeliet van vertegenwoordigers van het vrij onderwijs in de organisatie en werking van het rijksonderwijs.

Er was dus wel een antiklerikaal front gevormd tegen de onderwijspolitiek van de homogene CVP regeringen (25). Het legt ook uit waarom, na de verkiezingen van 11 april 1954, een linkse regering aan het bewind kwam, niettegenstaande de verschillende opvattingen van liberalen en socialisten op het gebied van militaire, sociale e.a. politieke problemen.

De afbraak van de onderwijspolitiek van minister Harmel ontketende de hevige schoolstrijd die zou eindigen met de stembusoverwinning van de CVP op 1 juni 1958 en de ondertekening van het Schoolpact, met eenparige stemmen goedgekeurd door beide kamers (W. 29 mei 1959).

---

(25) Het bestaan van dat front was ook duidelijk bij de bespreking van het ontwerp van oprichting van een concordaat voor Kongo met de Heilige Stoel. Het ontwerp werd na hevige discussie goedgestemd door de Kamer der Volksvertegenwoordigers op 11 maart 1954, maar geraakte niet meer door de Senaat wegens de ontbinding van rechtswege van de kamers op 14 maart 1954.

★